

Toespraak bij de viering 10 oktober 2010- De Lier Brugge –

Cyclus ‘het gedachtengoed van Luc Versteylen’ (Tommy Vandendriessche)

“Bemide gelovigen, vandaag geen preek want ik heb jullie iets te zeggen”

... één van de grappige vondsten van Luc Versteylen!

Vorige week hadden we Luc Versteylen te gast hier in de Lier. Een man die ondanks wankelende gezondheid en hoge leeftijd nog altijd gevat en geestig uit de hoek kan komen. Ik was dan ook heel dankbaar en gelukkig dat we Luc en Mieke hier in ons midden hadden. Momenteel genieten ze van een verdiende vakantie in het prachtige Noord franse kuststadje Wissant (wit zand).

Vandaag probeer ik jullie iets mee te geven OVER het gedachtengoed van Luc Versteylen, ik zal mijn uiterste best doen er geen preek van te maken, ... natuurlijk is het origineel altijd beter, vandaar af en toe een citaat uit de verzamelde geschriften van Versteylen.

Na de viering zei Luc dat hij de titel van de cyclus wel grappig vond. ‘Het gedachtengoed van Luc Versteylen’ ... maar dat is mijn gedachtengoed niet .. mijn gedachtengoed is het evangelie! ... maar (met een glimlachje op de lippen) : ‘ik moet wel zeggen dat het heel erg goed klinkt .. het ‘gedachtengoed van Luc Versteylen’.

Luc Versteylen is iemand die met zijn woorden heel veel mensen diep heeft geraakt ... maar anderzijds of tegelijkertijd ook ‘weerstand’ oproept. Om het positief te formuleren: Versteylen (met zijn manier van denken, zijn bijzondere taalgebruik, zijn verhalen) laten weinig mensen onberoerd.

Zijn manier van spreken is bijzonder, ... radicaal zou je kunnen zeggen. Ondanks (of misschien net door die radicaliteit) is hij iemand die mensen bij elkaar kan brengen over hun verschillen heen. Eén van zijn favoriete leuzes (iedere morgen krijgen vrienden en kennissen van Luc een ‘leuze’ toestuurd per mail) ... één van zijn favoriete leuzes: *‘Goei mensen? bijhouden!’*

. De manier van leven in de Oude Brouwerij (het zgn. bezinningsoord in Viersel –...) is zeer uitdrukkelijk ‘anders’... je kunt het ‘vreemd’ of ‘radicaal’ noemen

Maar ... in de Oude Brouwerij mag je niet langer verblijven dan drie overnachtingen. Daarna MOET je weer de wereld in. Want het leven in de brouwerij is spiraalvormig zowel naar binnen als naar buiten gericht. Dit vermijdt dat het leven in de Oude Brouwerij een sekte zou worden. Enkele dagen in Viersel verblijven ... daarna moet je er weg. Dat lijkt me een gezonde manier om met die enorme erfenis/ dat zgn. gedachtengoed ... om te gaan.

Ik zou nooit van mijn kinderen verwachten dat zij die bijzondere woordenschat van de Oude Brouwerij dagelijks thuis zouden gebruiken, ... of op school bij vrienden. Maar ik wil wel dat zij die bijzondere taal leren kennen. Dat ze die taal proeven (of op zijn minst weten dat die taal bestaat) ... omdat ik denk dat ze hierdoor fijngevoeligere mensen kunnen worden.

In de populaire en (soms) andere pers kun je lezen dat de taal van Versteyleen wat 'wollig' is ... Ik persoonlijk vind de taal van Versteyleen net heel scherp en helder ... De taal die ons soms opgedrongen wordt door de Konkurrentie Konsumptie Prestatie-maatschappij is net veel verhullender.

“wat onze taal sterk beïnvloed heeft is het autoverkeer. Ik schrijf er bewust het woord ‘auto’ bij. Doorgaans wordt het weggelaten, en wordt er kortaf gesproken over ‘verkeer’: verkeersinformatie, verkeersdoden, verkeersvrij, wees een heer in het verkeer ... Met ‘het verkeer’ wordt in de media uitsluitend en als vanzelfsprekend dat van de sterke weggebruiker bedoeld. Terwijl ‘verkeren’ woorddoorspronkelijk toch betekent: ‘menselijke omgang hebben met elkaar’? De uitdrukking verkeersvrije straat klinkt dus wel heel raar. In een verkeers-vrije straat kun je pas goed echt verkeren (...) Hoeveel mensen bij het weggaan niet: ik sta hier achter de hoek. Terwijl hij toch vlak naast je staat. Hij bedoeld natuurlijk zijn wagen. Zo sterk voelt hij zich ermee vereenzelvigd (...) Ook een gangbare uitdrukking: ‘het verkeer heeft weer zoveel slachtoffers geëist’ is het overdenken waard. Wie beseft nog dat er achter dit woordgebruik het beeld zit van een offerseisende godheid? Kinderoffers zelfs? Met als achtergrond wellicht de opvatting: er is daar toch niet aan te doen?”

Een samenleving zo sterk doordrongen van KKP breng ook mee dat onze taal doordrongen geraakt van een zakelijk/ambtelijk/administratief taalgebruik.

Zo heeft Versteyleen het duidelijk niet gemunt op de men en ergens-zeggars.

“Wat ook erg is zijn de ergens-zeggars. Ze kunnen geen zin zeggen of schrijven of er komt ergens ‘ergens’ in voor. Zo hoorde ik ooit een schooldirecteur in zijn openingstoespraak zowaar zeggen: ‘Ergens staan we nergens..’ Waarop de leerkrachten zich onderling afvroegen : wat is nu het ergste: ergens nergens staan, of nergens ergens staan? Na rijp en lang beraad vond de pienterste het antwoord: “Het ergste is nergens ergens te staan, want wie nergens ergens staat, staat tenminste ieverans, maar wie graag nergens staat die staat nieverans.”

Vorige week na de viering zei Luc Versteyleen dat we eigenlijk teveel spreken (... zoals ik zelf nu bezig ben ... zei hij). Luc spreekt zelf graag en veel ... maar wat ook moet gezegd: hij is ook een goeie observator! Hij heeft heel aandachtig geluisterd naar de taal van volksmensen en hij heeft ontdekt dat die taal dichterbij staat bij onze nulste wereld!

‘Nulste wereld’ is opnieuw zo’n woord dat Luc heeft uitgevonden. Naast de eerste, tweede en derde wereld bestaat er ook iets als de nulste wereld (de doorgaans verborgen wereld van de gevoelens, vreugdes vragen verlangens verdriet). Nadat de strijd voor een groenere milieuvriendelijkere wereld min of meer (toch met woorden) erkend werd besteedde Versteyleen meer aandacht aan die nulste wereld ...want hét milieuprobleem van de toekomst is de menselijke eenzaamheid’.

Versteyleen ontdekte dat de volkstaal dichterbij die nulste wereld staat, of hij haalt er toch inspiratie uit om een nieuwe taal te creëren die in staat is om die nulste wereld ter sprake te brengen.

“Bij de onderwijsvernieuwing in de jaren tachtig moesten de ouders daarvan op de hoogte worden gebracht. Vooral de ouders van de derdejaars (mijn klas dus), want die moesten tegen volgend jaar een nieuwe studierichting kiezen. Een geschoold onderwijskundige, die het nieuwe systeem blijkbaar grondig onder de knie had, nam voor een groot bord plaats en begon zijn betoog.

Hoe dat precies verliep, heb ik zelf niet onthouden, maar het ging over type 1 en type 2, over doorstroming en finaliteit, over ASO en VSO, over ...

Naast mij zat een vader met open mond en knipperende ogen wijdbeens te luisteren. Bij het vallen van het zoveelste moeilijke woord, draaide hij zich voor zich naar mij toe en vroeg: "Meneer, weet je gij geen goei school veur mijne gast?"

Wanneer je ongestudeerde mensen spontaan met elkaar hoort spreken, dan valt het op dat zij niet alleen geen ondergeschikte zinnen gebruiken, maar dat hun nevengeschikte zinnen nagenoeg altijd bestaan uit een zintuigelijk eerste deel en een gedachtelijk tweede deel: ik zag ... en ik dacht ... ik voelde ... en ik dacht ... ik rook ... en ik dacht.

Luc Versteyleen hecht zeer veel belang aan het vijfzintuigelijk, ook van de taal: 'Bijzonder boeiend is het dan ook, zelfs als gestudeerde, die spontane stijlform over te nemen. We noemen ze bedenkingen'.

Ik zit daar op die bank

Ik zeg nog tegen mijn eigen: hij blijft zolang weg vandaag?

Ik zie hem afkomen

Zijn gezicht 'k weet niet hoe rood

Ik zeg tegen mijn eigen: daar is iets mee

Ik zie hem vallen

Ik zeg tegen mijn eigen: die krijgt iets

Ik ernaartoe

Ik denk: rap of ik ben telaar

Ik zie twee andere mensen afkomen

Ik peins bij mijn eigen: die zullen de 900 wel opbellen

Ik ga nevens hem zitten

Ik riek zijn adem

Ik denk: zie dat hij eens zat is

Maar hij is niet zat

Ik hoor hem iets zeggen:

Ik zeg tegen mijn eigen: luisteren Jos

Ik zie hem zijn ogen opendoen

Terug dicht

Ik denk bij mijn eigen: die is er geweest

Ik hoor de sireen:

Ik vraag mijn eigen af: ga ik nu meegaan of niet?

Die van de 900 vraagt: zijt gij familie?

Ik zeg nee, zijne maat

Ik denk bij mijn eigen: moet die dat nu vragen, zoiets?

Ik zie hem in de wagen schuiven:

Ik zeg nog tegen mijn eigen: dat is de laatste keer dat ik hem zie

Dat was eergisteren

Ik zit morgen weer op die bank

Komt hij daar niet aangewandeld?

Ik dacht dat ik een spook zag

(“Wanneer woorden weer waarden worden” , pag. 24)

Verder leerde Luc de jongeren van zijn klas, of de jongeren die de Oude Brouwerij bezoeken nog allerlei andere ‘vormen’ kennen om vijfzintuigelijk met taal om te gaan: ... hij leerde jongeren haiku’s schrijven, ... of een ‘tabor’ (Evelien vertelt hier volgend week meer over denk ik),

Wat ook heel belangrijk is in de oude brouwerij is het **schrijfgesprek**, uitgevonden door de veertienjarige eerste bewoners van de brouwerij. Je kunt het schrijfgesprek beschouwen als de voorloper van de ‘chat’ ... met dat verschil dat je het schrijft in je eigen handschrift (en je handschrift mag je gevoelens, verlangens, vragen en verdriet ook echt tonen. Een tweede verschil is dat je met (i.t.t. tot chat en SMS) niet kan liegen ... je zit bij elkaar, rond het vuur van het bakhuis, ... als je iemand (tijdens het schrijven) in de ogen kijkt kan je niet liegen of iemand koelbloedig afmaken. Een richtlijn bij het schrijfgesprek: schrijf het zoals je het zegt, ... niet denken wat je schrijft maar schrijven wat je denkt!

In de Oude Brouwerij heeft men de gewoonte om iedere avond de afgelopen dag te benoemen...We zoeken dan **‘de naam van de dag’**

“Een van de diepste waarden die je aan woorden kan geven is er namen van maken. Namen zijn benoemende woorden. Sinds mijn eigen mensenheugenis geef ik ’s avonds elke dag zijn naam. En leer ik die gewoonte ook aan anderen (...) De waarde van de dag wordt bepaald door de inkeer van de laatste minuten; Het is boeiend voor elke dag een kenmerkende bijzonderheid te zoeken, waardoor hij nog lang in je geheugen blijft. Als je na enkele weken en maanden, ja na jaren die namen in je logboek terugleest, komt heel die dag in zijn lief en leed weer levendig voor ogen. Kopopstelenvrijdag, Burgemeesterdonderdag, Regenboogwoensdag, Muskuskruidzaterdag, Verdrongenlandwoensdag, Rodejenoffelszaterdag, Noordoosterzichtmaandag ... Bloemenoptafelzondag.

Heel bekend van de Oude Brouwerij zijn natuurlijk de **wonderwoorden**. Dankzij de populaire en andere pers kent iedereen de uitdrukking 'den diepste draai'. Critici doen soms wat neerbuigend over die wonderwoorden. Nu vind ik niet ieder woord even geschikt om buiten de Oude Brouwerij in alle situaties te gebruiken, maar da's ook niet echt de bedoeling.

Het is ook boeiend om te weten waar die woorden vandaan komen.

Luc Versteyleen merkte op dat de jongeren in zijn klas de wondere dingen i.v.m. lichaamsbeleving nogal 'grof' verwoordden. Dit soort 'grove' graffiti-woorden noemt Versteyleen 'donkergroene woorden'. Je kan ze spottend gebruiken onder kameraden, ... deze woorden hebben wel een grote levendigheid maar ze zijn donker (ongeduid, dubbelzinnig, verborgen). maar je kan die onmogelijk gebruiken als je spreekt of schrijft met een liefste, of met je allerliefste.

Helderwitte woorden hebben die dubbelzinnigheid dan weer niet ... De woorden zijn objectief-ondubbelzinnig maar missen 'leven'. Het zijn woorden die je bij de dokter gebruikt, ... woorden ook die gebruikt worden in helder-witte voorlichtingslessen. Maar ook met deze woorden krijg je het wonder niet gezegd.

"Woorden horen bij wonderen, termen horen bij verrichtingen"

Versteyleen zocht naar een taal om die even duidelijk is als deze 'helderwitte taal' maar even 'levendig' als de donkergroene schuttingtaal zonder het dubbelzinnige ervan.

Er bestaat een misverstand alsof Versteyleen vooral woorden heeft 'uitgevonden' i.v.m. seksualiteit.

Eerst en vooral heeft hij die woorden niet uitgevonden, maar soms letterlijk ergens gevonden. Soms ging het om woorden die hij vond in volkse uitdrukkingen of in oude teksten (middeleeuwse poëzie bijvoorbeeld)

Mijn gehoor van Roosendaal en Bergen-Op-Zoom aanhoorde aanminnig mijn verhaal. Ze hadden er alles van verstaan, maar niets van begrepen. Ik vroeg achteraf of ze het niet goed vonden? Jewel. Maar ik merkte wel enige verbazing. Die Belgen, die zeggen alles zo gewoon. Hoe gewoon? Tja, weet je wat die Belgen zeggen tegen iemand waar ze van houwen? Nee, dat wist ik niet. Lief. Daar zeggen ze 'lief' tegen. Maar wat is daar ongewoon aan? Dat zeggen wij toch al vanaf de Middeleeuwen: scoon lief, hoe lyt ghy hier en slaapt? Wat zeggen jullie daar dan tegen? Nou, mijn partner. Ga dàarmee naar het eiland, zeg. (Wanneer woorden, ..., pag. 67)

Vaak waren het leerlingen die 'vondsten' deden. Het is ook niet de bedoeling dat de bestaande woordenschat gecanoniseerd wordt, ... maar wel dat we blijvend vondsten doen om het wonder gezegd te krijgen. Een leuke lijst met reeds bestaande vondsten vind je in het agalevisicon bargroens-nederlands, nederlands-bargroens (en in allerlei andere Versteyleen-uitgaves). Maar eigenlijk moet je die woorden niet lezen in een publicatie maar moet je ze, als twaalf-, dertien-, veertienjarige, KRIJGEN. De wonderwoorden krijgen is een belangrijk ritueel in de Oude Brouwerij.

Ten tweede spreekt Versteyleen nooit over 'seksualiteit' maar steeds over 'lichaamsbeleving en toenaderingskunst'. En lichaamsbeleving is veel breder dan 'toenadering' ...

Verleden week vertelde Luc het verhaal van de drie levens ... de drie wondermomenten ... eerste geboorte in de moederschoot, tweede geboorte, ...het middaguur 'het innig zijn' is zo'n

wondermoment ... maar ook de tweede dood/de overgang van tweede naar het derde leven is zo'n wondermoment.

Ook voor deze wondere ervaringen heeft de zoektocht naar helder-groene woorden reeds mooie vondsten opgeleverd.

Afsluitend ter illustratie (een berkenblaadje op mijn hoofd, pag. 80-81)

"Hoe leven en dood toch dicht bij elkaar kunnen liggen

Ik kwam net uit de kliniek

waar ik de jonge ouders

had bijgestaan bij het verwerken van de doodgeboorte van hun zo lang verbeide kindje

als ik in viersel een ander jong ouderpaar aantref

zij was ooit vijftien jaar geleden nog in de oude brouwerij

haar jonge meisjestijd komen doorbrengen

nu kwam zij als aanstaande moeder terug

ruimschoots in verwachting

ze kwamen samen de elisabethzegen vragen:

het zegenen van het kindje in de schoot

de vader legt de hand op de schoot van zijn vrouw

ik leg mijn hand op de zijne & spreek een zegen uit

over de groeiende oogjes oortjes

mondje handjes voetjes ...

moet Maria ook zo haar nicht Elisabeth

niet gezegend hebben?

ik zei dat ik het een wonder toeval vond:

eerst een kindje gezegend door de dood heen

& nu dit kindje te zegenen ten leven

toen zeiden ze heel ontroerd

dat zij hun eerste kindje verloren hadden in de schoot

nauwelijk een paar weken oud

*of zij het een naam gegeven hadden?
nee daar hadden ze niet aan gedacht
ze duwden dat verdriet maar altijd uit hen weg
ik vertelde hoe ik de mensen in de kliniek ook de raad gegeven had
hun kindje al was het nog maar vierentwintig weken oud
toch ook een naam te geven
& al was het niet wettelijk verplicht
het toch burgerlijk aan te geven
& in het trouwboekje niet te laten zetten
doodgeboren
maar voorbarig overleden
het zegt hetzelfde maar het klinkt heel anders
op het doodsbericht voor de beste vrienden zouden ze zetten:
vanmorgen is van de ene onzichtbaarheid naar de andere overgegaan
onze lieve Johan amper zes maand oud
aan deze mensen zei ik hetzelfde:
als je je nieuwe kindje laat inschrijven
vraag aan de ambtenaar het bovenste vakje van uw trouwboekje leeg te laten
dit kindje is uw tweede kindje
ja dat zouden ze doen
in de kring van bijna allemaal jonge mensen
sprak ik toen over hun kindje de zegen uit
ik dacht onderwijl niet enkel:
wat liggen leven en dood toch dicht bij elkaar
maar ook: hoe echt troosten er vaak in bestaat te doen twijfelen aan valse
administratieve vanzelfsprekendheden
alsof voorbarig overleden niet even duidelijk*

*maar veel minder koel en harteloos klinkt als
dodgeboren”*